

Nr 374.

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, *angående en omprövning av den ekonomiska politiken i riktning mot friare linjer.*

Endast för några år sedan föreföll den stund mycket avlägsen då andra valutor än schweizerfrancen, den traditionellt hårda europeiska valutan, skulle kunna bli fritt växlingsbara mot den amerikanska dollarn. Utvecklingen syntes av sin egen tyngd glida mot en bestående avgränsning mellan de »hårda» och de »mjuka» pengarnas områden. Speciella anstalter förbereddes och genomfördes i syfte att trots allt hålla mer eller mindre provisoriska förbindelser mellan de båda valutaområdena öppna.

På senare tid och särskilt under de sista månaderna förefaller emellertid situationen ha förändrats på avgörande punkter. De västtyska diskussionerna under våren och sommaren 1952 om hur förutsättningarna för växlingsbarhet skulle skapas har fått ett alltmer konkret innehåll. För det brittiska samväldets del har samma fråga tagits upp och vunnit praktisk aktualitet vid överläggningar mellan företrädare för imperiets olika delar samt i meningsutbyten med representanter för den amerikanska statsledningen. Uppenbart är således att flera av världens ekonomiskt största och viktigaste länder gör målmedvetna ansträngningar för att nå ett friare, naturligare och rimligare system för sina löpande internationella betalningar. Vid de regelmässigt återkommande, internationella ekonomiska konferenserna mellan de fria, europeiska staterna hör detta problem till de på dagordningen ständigt återkommande.

Ju större delar av den fria världen som når de fördelar en fritt växlingsbar valuta skänker, desto allvarligare risker medför det att ligga kvar i de mjuka pengarnas område.

Ingen torde förneka, att det råder ett oupplösligt samband mellan ett lands yttre betalningsförhållanden och dess inre finansiella och ekonomiska styrka. När nu förberedelser vidtages för att återställa valutans hårdhet i ett flertal länder, ingår däri som en bjudande nödvändighet att skapa erforderlig inre ekonomisk sundhet. Verkningarna av hela denna omställningsprocess kan å sin sida heller inte undgå att påverka omkringliggande staters ekonomi. Av den anledningen måste det bli va aktuellt även inom dessa att pröva riskerna av att hålla fast vid den tidigare förda ekonomiska politiken.

Att kvarstanna inom ett krympande mjukvalutaområde har till följd att de avsättnings- och marknadsförhållanden, som tidigare rått inom ett större område, därefter blott gäller för det mindre. Av produktionen kan

därför också endast en mindre del placeras på mjukvalutamarknader. För återstoden gäller det att antingen söka anpassa sig till de nya förhållandena eller gå miste om tidigare värdefulla avsättningsområden. Erfarenheten visar att det kan möta mycket stora svårigheter att upparbeta och behålla en marknad inom ett område med hård valuta. Resultatet av de försämrade avsättningsförhållandena kan därför bli, att produktionen tvingas ned, vilket betyder minskade sysselsättningsmöjligheter och andra påfrestningar inom samhällsekonomin.

Med minskade exportmöjligheter följer avtagande import och därmed allmän tillbakagång i utrikeshandeln. Läget kan lätt komma att ytterligare skärpas genom nya och utvidgade administrativa reglerings- och kontrollåtgärder, vidtagna i syfte att söka hålla en ur sin jämvikt bragt utrikeshandel någorlunda inom betalningsmöjligheternas gränser. Följderna på längre sikt kan bli en allvarlig försämring av våra levnadsvillkor. Medan ett någorlunda stort mjukvalutaområde ännu erbjuder vissa möjligheter för de enskilda ländernas näringsliv att fungera om än med upprepade mer eller mindre djupgående störningar, skulle ett kraftigt förminskat sådant ha att utstå en ojämn kamp med små utsikter att i längden kunna hävda sig med något så när bibehållen ekonomisk standard.

Utvecklingstendensen utomlands under de senare åren har visat, att allt fler av de europeiska länderna insett faran av att bli kvar i den bundna och statskontrollerade ekonomiens politik. Ett efter ett har de dragit sig över till den friare linjen, och när nu de största och viktigaste av dem synes bereda sig att ta de avgörande stegen på valutaområdet, är det för vårt lands del angeläget att den ekonomiska politiken anpassas till det nya lägets krav. Att bara hålla fast vid hittillsvarande ekonomiska metoder, därför att varje förändring medför risker, kan ej vara rationellt. Eftersom man först kan nå en naturlig jämvikt sedan man börjat avveckla reglerings-systemet leder ett fasthållande vid regleringsväsendet blott till förfång för landets sunda ekonomiska utveckling. Tiden är för länge sedan mogen att i grund ompröva hela den ekonomiska politiken. Dröjsmål är förenat med akuta faror, varom inte minst den allra senaste tidens händelser på sysselsättningens och avsättningens områden är en allvarlig påminnelse.

Under år 1952 har produktionsökningen inom det svenska näringslivet i det allra närmaste avstannat. För industriens del har den vänts i tillbakagång. Detta år företer, såvitt nu kan bedömas, fortsatt stagnation, trots att såväl tekniska som naturliga förutsättningar allttjämt finnes för fortsatt utbyggnad av näringslivet och växande produktion. Jämvikten i utrikeshandeln är ånyo störd, så att bytesbalansen förutses skola resultera i ett anseeligt underskott. Handeln med dollarområdet har underkastats en ny skärpt importplan för att förhindra de alltför knappa guld- och dollar-tillgångarna att gå ned, vilket vore ytterst betänkligt. Sysselsättningen är

på många håll hotad av växande avsättningssvårigheter på grund av stela och för höga kostnader. Läget på bostadsmarknaden har fått utvecklas ända dithän att förslag om bostadsransonering framlagts, ungefär samtidigt som i några länder de avgörande åtgärderna förberedes för att helt återställa bostadsmarknadens frihet.

I tidigare inflationsförlopp har onekligen prisutvecklingen och det ekonomiska skeendet utom vårt land varit en av de främsta drivande omständigheterna. Den ekonomiska politiken har icke förmått skapa den beredskap mot ett yttre inflationstryck, som man kunnat begära med hänsyn till våra reella resurser. Läget synes nu — så långt man kan överblicka det — vara att några nämnvärda risker för allvarigare rubbningar av detta slag icke hotar utifrån. Däremot uppvisar vår egen ekonomiska politik drag som man ur synpunkten av en mera varaktigt stabil prisnivå måste bedöma som allvarliga.

Riskerna synes främst härleda sig från den bristande balans man måste räkna med mellan statens och kommunernas aktuella anspråk på låne-medel och kapitalmarknadens förmåga att prestera sådana. Det otillräckliga sparandet ger helt enkelt inte naturligt utrymme för de beräknade offentliga investeringarna. En tidigare relativ kapitalrikedom har hastigt förvandlats till utpräglad kapitalknapphet. Statens finanser är hårt ansträngda och en beräknad överimport måste finansieras. Enda utvägen att lösa detta problem, som i icke ringa grad är en följd av den förda ekonomiska politiken, förefaller vara lån i sedelbanken. Om denna metod att finansiera kapitalutgifter kan kort sägas att den — särskilt om räntan hålles låst — är en inflationsdrivande omständighet.

Allt detta är skäl, som underbygger kraven på en övergång från nuvarande stela, detaljerade och låsta regleringsekonomi till ett smidigare, rörligare och friare system med dess möjligheter att ge förutsättningar för växande produktion och därmed stigande välstånd för alla samt för ett framstegsarbete, som bygger på hållfast grund.

Priskontrollen och hyggnadsregleringen är mogna att utan ytterligare uppskov avskaffas. Investeringsavgiften och begränsningen i rätten till fri lagernedskrivning ävensom skyldigheten till spärrkontoinsättning för skog bör likaledes upphävas. De motiverades av den s. k. vinstkonjunkturen som nu försvunnit. Bilaccisen bör av enahanda skäl borttagas. Inga ytterligare konsumentsubventioner bör ifrågakomma, och kvarvarande sådana bör i möjligaste mån avskaffas. En viktig beståndsdel i ett friare system är rimligare direkta skatter, som i varje fall inte håller tillbaka eller hindrar de enskilda människornas fulla arbets- och sparinsats. Åtgärder till uppmuntran för det personliga sparandet är synnerligen angelägna. Utgiftsstegringen inom den offentliga verksamheten både på drifts- och kapitalsidan måste bringas under effektiv kontroll så att utrymme bl. a. kan beredas

även för sådan privat verksamhet, där investeringarna har hög räntabilitet och är ägnade att stärka landets exportförmåga.

Ett friare system måste i ökad utsträckning falla tillbaka på generell verkande medel. Läget fordrar alltså en åtstramad kreditgivning, men den önskvärda smidigheten och effektiviteten vid dess genomförande försvåras i väsentlig grad av den bundna räntans politik. Den reglering av kreditgivningen, som med åsidosättande av rent ekonomiska synpunkter prioriterar vissa lånebehov, bidrar till en skadlig snedvridning vid dispositionen av landets produktiva resurser. En aktiv, rörlig räntepolitik, som sovrar kapitalanspråken till förmån för de räntablaster investeringarna och samtidigt skapar bättre överensstämmelse mellan efterfrågan på kredit och tillgången på sparmedel, kan i hög grad medverka till att åstadkomma inhemsk finansiell stabilitet. Det är tillika det medel, som i första hand kommer till användning i de länder, vilka håller på att övergå till en friare ekonomi och som nu förbereder sin övergång till hårdvalutaländernas krets.

Målet för en ekonomisk politik, som frigjorts från de direkta regleringarna och kontrollerna, är att skapa förutsättningar inom landet för valutans fria växlingsbarhet, hög sysselsättning och bevarat penningvärde. En sådan politik stimulerar produktionen och bidrar till att upprätthålla sund och effektiv konkurrens inom näringslivet. Därmed kan grunden läggas för ekonomisk och finansiell stabilitet.

Under åberopande av det ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen vid behandlingen av riktlinjerna för den ekonomiska politiken måtte uttala, att utvecklingen inom och utom vårt land nödvändiggör en omprövning av den hittills förda ekonomiska politiken i riktning mot friare linjer, vilket förutsätter avveckling av kvarstående regleringar och extraskatter, anlitande av mera generellt verkande medel samt begränsning av statsutgifterna.

Stockholm den 27 januari 1953.

Jarl Hjalmarson.

Erik Hagberg
i Malmö.

E. Birke.

Elis Håstad.

Martin Skoglund.

Folke Kyling.

T. G. von Seth.

Ernst V. Staxäng.